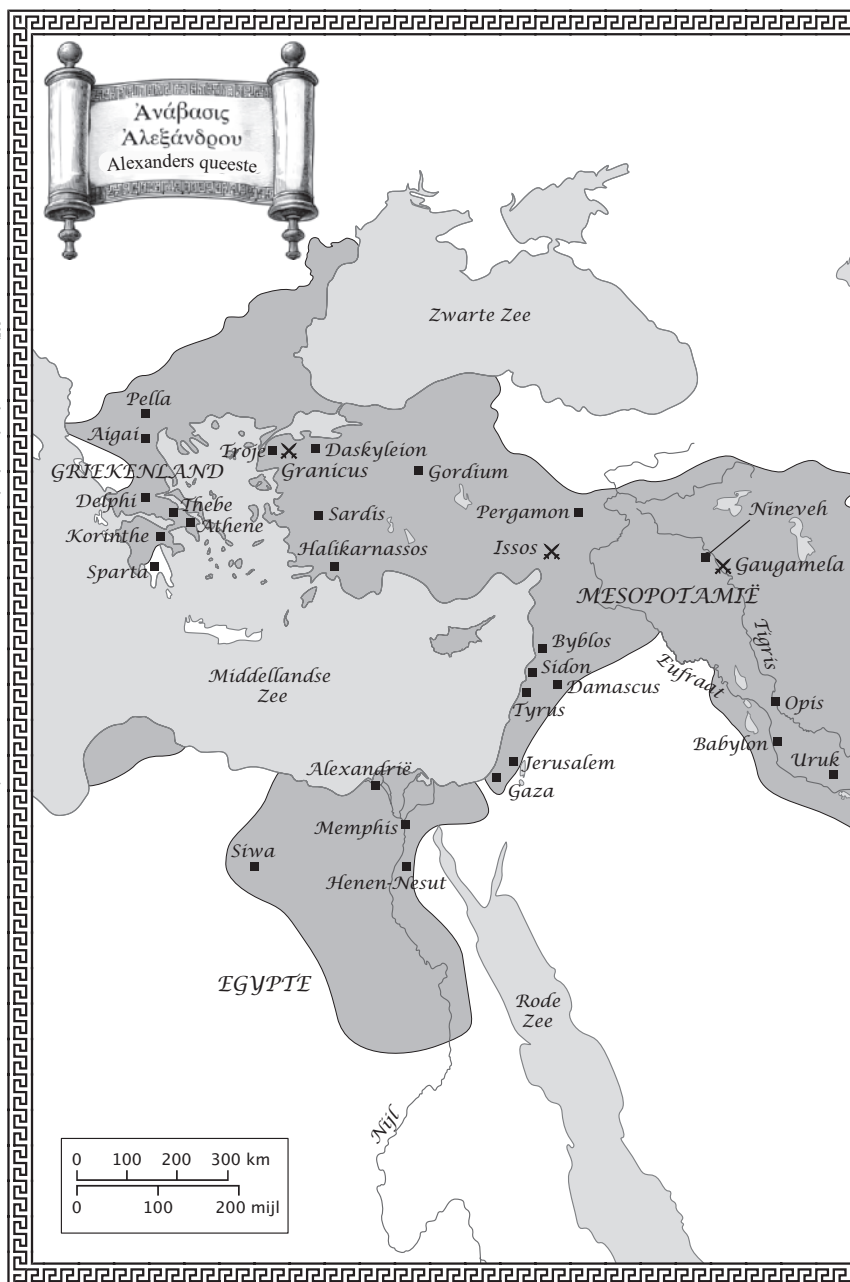

ALEXANDER

Inhoud

1 De sterrenkijkers	11
2 De slag	20
3 De jongen uit de heuvels	35
4 De troon	53
5 De knoop	67
6 De ingenieur	86
7 Bloed	104
8 Het gewicht van een hart	113
9 De stad	132
10 Van mens tot god	154
11 De keuze	173
12 Stof	187
13 Hemel en aarde	198
14 De gouden stad	217
15 Nemesis	227
16 De Grote Koning	241
17 Het einde van de wereld	259
18 De Kus	275
19 Legenden	293
20 De olifant	315
21 Muiterij	338
22 De woestijn	359
23 De stad van as	375
24 Sterrenlicht	398
 Epiloog	 429
Lijst hoofdpersonen	447
Tijdlijn	456
Woord van dank	463

Bronnen en verwijzingen	466
Illustratieverantwoording	469
Bibliografie	473
Noten	487

De sterrenkijkers

Babylon & Issos, 5 november 333 v.Chr.

Generatieslang hadden ze naar de hemel gekeken. Nacht na nacht hadden ze de blik naar de sterren gericht. Nu, in de vroege uurtjes van 5 november 333 v.Chr., keken de astronomen van Babylon opnieuw naar de sterrenhemel in een poging een glimp van de toekomst op te vangen.

Het was één uur 's nachts. De maan ging onder. Hoog in de lucht scheen het sterrenbeeld van de Leeuw. Net als de andere tekens van de dierenriem had hij in Babylon voor het eerst een naam gekregen. Onder de sterren lag de stad in rust. Babylon, het glinsterende hart van het Perzische Rijk, was gebouwd op een vierkant grondplan dat zich aan weerszijden van de Eufraat ver uitstrekte. Aan de noordkant glom het blauw en goud van de borstweringen van de Isjtarpoort in het maanlicht. De binnenplaatsen van het grandioze paleis van Nebukadnezar waren verlaten, afgezien van de sporadische bewaker die zijn ronde deed. De heilige vuren in de tempels knisperden zachtjes. Aan de zuidkant torenden de ruïnes van een reusachtige bakstenen ziggoerat, de Etemenanki, hoog op in de duisternis. De Babyloniërs noemden de Etemenanki 'het fundament van hemel en aarde'. Anderen noemden het de Toren van Babel – een gebouw zo schandig hoog dat het moest zijn gebouwd om kennis uit de hemel te stelen. Laat dat nu precies zijn wat de astronomen deden.

In 333 v.Chr. ging de Babylonische astronomie al ruim duizend jaar terug. Elke dag legden de astronomen hun waarnemingen vast op kleine kleitabletten. Dat deden ze in het wigvormige spijkerschrift, een van de eerste schriftsystemen van de geschiedenis. Het schrift was

uitgevonden – althans, volgens de legende van *Enmerkar en de heer van Aratta* – nadat een boodschapper zich op een dag overweldigd had gevoeld door de hoeveelheid informatie die hij moest onthouden. ‘De boodschapper, wiens mond vermoeid was, was niet in staat de boodschap na te vertellen. Omdat zijn lippen zo zwaar waren, en hij zich de boodschap niet kon herinneren, boetseerde de heer van Kulaba wat klei. Daarop schreef hij de boodschap, als ware het een tablet. Vóór die tijd had niemand boodschappen op klei geschreven. Maar op die dag, onder de zon, gebeurde dat wel.’¹ De observaties van de astronomen, die werden gegraveerd in honderden spijkerschrifttabletten die eeuwen teruggingen, vormden samen een van de eerste databases van de geschiedenis: een archief van kometen en asteroïden, sterren en voortekenen.

Veel sterrenbeelden hebben nog altijd dezelfde namen die ze lang geleden van de Babyloniërs hebben gekregen. De Babylonische Leeuw, Tweelingen en Weegschaal bestaan nog altijd. (Overigens zijn sommige sterrenbeelden ergens onderweg hun oorspronkelijke Babylonische namen kwijtgespeeld: zo kunnen het Wilde Zwijn, de Heer van de Strijd en de Gekke Hond niet langer op sterrenkaarten worden aangetroffen.) Vierhonderd jaar eerder begonnen de Babyloniërs met het ontwikkelen van ingewikkelde wiskundige modellen om de baan van de planeten en verduisteringen van de maan te voorspellen. In 333 v.Chr. waren de astronomen zelfs als een nacht bewolkt was en noch de sterren noch de maan zich lieten zien, in staat om de hemel boven hun hoofd uiterst nauwkeurig in kaart te brengen. In hun archief staat bij de beschreven standen van de sterren in een bepaalde nacht vaak de Soemerische aanduiding *nu pap*: ‘Ik kon het niet zien.’ In Babylon werden ook de eerste horoscopen getrokken. Astronomen berekenden de stand van de zon, maan en de planeten op het tijdstip van iemands geboorte en voorspelden aan de hand van die informatie diens levensloop. ‘Als een kind wordt geboren en er vindt tijdens de eerste minuten van zijn leven een zonsverduistering plaats,’ zo wordt op een tablet gewaarschuwd, ‘dan zal hij ver van huis overlijden en zijn vaders huis zal zijn als stof in de wind.’² Voor Babyloniërs was de hemel een instrument aan de hand waarvan ze de toekomst konden begrijpen.

Maar die avond waren de Babyloniërs niet alleen bezig met de sterren. Maandenlang waren hun geruchten uit het westen ter ore gekomen. Een leger was het Perzische Rijk binnengevallen – mannen afkomstig uit koude, rotsachtige landen aan de rand van de aarde. Hun koning zou een jongeman zijn, ene Alexander, of Aleksandaris, zoals de Babyloniërs hem kenden. Stad na stad was in handen van de indringers gevallen. Ten slotte had Darius III, de grote koning van Perzië, een enorm leger bijeengebracht en westwaarts geleid om de vreemdelingen uit zijn koninkrijk te verdrijven. Tienduizenden soldaten, afkomstig uit alle uithoeken van het Perzische Rijk, waren op een herfstochtend uit Babylon gemarcheerd: witte paarden, jonge mannen in het paars, strijdswagens versierd met goud en zilver, voetsoldaten in blinkende harnassen. Het gevolg van de koning strekte zich kilometers ver uit. Het waren de koks, bloemsierkunstenaars en lijfwachten van Darius, zijn moeder, echtgenote, dochters en jonge zoon. En dan was er natuurlijk nog Darius zelf – rijzig in zijn koninklijke strijdswagen, gekleed in goud, purper en wit, met zijn boog in de hand. Achter het leger zwoegden honderden met goud en zilver beladen muilezels in westelijke richting.³ En nu keek Babylon reikhalzend uit naar nieuws.

In de nachtelijke uren drongen onzekerheid en vrees zich op. Aan de hemel zagen de Babyloniërs in de sterrenbeelden van de Adelaar en de Dode Man de zielen die op hun lange tocht naar het hiernamaals langs de sterren reisden. Want in Mesopotamië behoorde de nacht toe aan de astronomen, maar ook aan de demonen en de geesten:

De waarnemer in de duisternis
die krabt aan de deur als een wolf,
die flitst als de bliksem
die flakkert als een vlam
die schijnt als de zon
die fonkelt als een ster
die schaduw is,
die het niets zelve is...
die uit de wereld is gewist.⁴

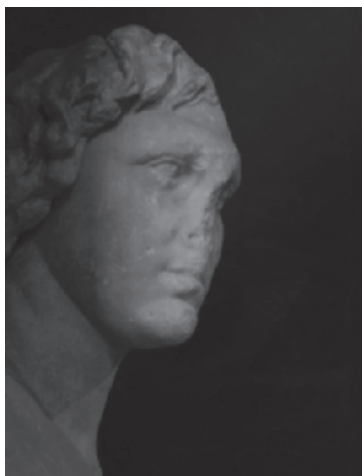
Uren verstreken en boven hun hoofden wentelden de sterren. Sharru, 'de koninklijke ster' die we tegenwoordig kennen als Regulus, stond aan de westelijke hemel. Ze bepaalde het lot van de koning; of Darius succes zou kennen op het slagveld of thuis vrede zou vinden. Niet ver daarvandaan stond het sterrenbeeld van de Slangendrager, een waarschuwing dat dood en verwoesting ophanden waren. Maar de sterren gaven niet altijd duidelijke antwoorden. Soms was de toekomst moeilijk te zien, zelfs vanuit de Toren van Babel.

Terwijl de astronomen naar de sterrenhemel keken, bevond Alexander zich vele honderden kilometers verderop, in de buurt van de Middellandse Zeekust. Hij zat te bidden. Iets voor twee uur 's nachts was de maan ondergegaan. De constellaties boven zijn hoofd waren in hoge mate dezelfde als de sterrenbeelden die boven Babylon schitterden: de Leeuw, die de Grieken de Nemeïsche Leeuw noemden, naar het mythische dier dat door Herakles was gewurgd; en in het teken dat de Babyloniers herkenden als de Slangendrager zag Alexander de Hydra, de veelkoppige monsterlijke slang die evenzo door Herakles was gedood. Maar terwijl de astronomen een glimp opvingen van de toekomst die zich ontfouwde en van de schaduwwereld die wenkte, zat Alexander met zijn gedachten bij de aarde onder zijn voeten.

Hij wist dat de volgende dag de grootste slag van zijn leven zou plaatsvinden: het leger van Darius was opgerukt tot aan de smalle kustvlakte van Issos, helemaal in het zuidwesten van het hedendaagse Turkije. De vlakte, met erdoorheen de rivier de Pinaros, werd in het westen begrensd door de Middellandse Zee en in het zuiden en oosten door steile groene heuvels. Achter die heuvels verrezen de nog steilere, stoffige grijze bergen die de kust afsneden van de Syrische woestijnen die zich naar het oosten honderden kilometers ver uitstrekten. Alexanders troepen waren ver in de minderheid en bovendien ver van huis. Hij had de slaap niet kunnen vatten en was midden in de nacht naar de top van de heuvel geklommen.⁵ Op die heuvel, alleen, en omringd door brandende toortsen, bad hij. Hij was doordrongen van het besef dat het misschien de laatste keer was dat hij de sterren zag. 'Zijn vertrouwen had plaatsgemaakt voor vrees,' schreef Quintus Curtius

Rufus. ‘Hij had alles te danken aan het lot, maar nu vreesde hij het.’⁶

Alexander was drieëntwintig. Zijn vader, koning Philippus II van Macedonië, was drie jaar eerder vermoord. Alexanders erfenis had bestaan uit een bouwvallig koninkrijk, torenhoge schulden en een ongezeglijk leger dat van niemand bevelen aannam. Hij was een tengere, pezige jongeman op wie de meeste mensen weinig acht hadden geslagen – totdat hij ineens de troon besteeg. Zijn gezicht was bleek, intens en kleurde snel rood. Hij had een scherpe neus en opvallend grote ogen.⁷ Hij droeg zijn krullen lang.⁸ De portretten van Alexander verhullen allemaal al evenveel als dat ze onthullen. Maar er is een afgebroken buste, de zogenoemde ‘Delos Alexander’, die iets prijsgeeft van de jonge koning onder de sterren. Alexanders nek is dik en zijn lichaam gespierd. Hij heeft een vol en open gezicht. Zijn haren zijn naar achteren gekamd in een kluwen krullen; eerder samengeklit door stof en regen dan kunstig gestyled. Zijn blik is alert, maar zijn ogen liggen diep in hun kassen, met donkere kringen eronder. Zijn mond is strak gesloten en zijn kaak lijkt gespannen: hij houdt de pose vast als ware het een reddingsvlot. Hij ziet eruit als een jonge Achilles. Hij lijkt moe.

De Delos Alexander.